

també *queixals de llop* (Font i Quer, *Plant. Medic.*, Bna. 1962, p. 422); *queixals de vella* es diu també del *Taraxacum officinale*, més conegut amb el nom de *dent de lleó* (ib., p. 868a), evidentment per la forma de les seves fulles; *queixals de vella* o *herba queixalera*, nom de *Hyosciamus niger*, 'jusquiam', evidentment per haver estat el remei contra el dolor de dents des de temps immemorials (ib., 574b); veg. a més Masclans, 1981, s. v. *queixal*. Per a altres accepcions de *queixal* i fraseologia i denominacions, veg. *AlcM*.

Queixalet, dim. de *queixal*; pl. 'eina de ferro amb què els ferrers ajusten claus' (localitzat a Palma de Mall., *AlcM*), 'adorn de brodat, fent puntetes' (Bagà, *AlcM*). *Queixalot*, augm.; a Men. es diu de 'persona molt cridanera' (*AlcM*).

Queixalar 'mossegar' [*caix*-, en Noller, *Vilanu*: «sí, senyora, sí, jo no sé com és vostè, interposà hipòcritament la pubilla, tot *caixalant* la sucada que tenia en la boca» (*DBal.*); fig. 'murmurar, dir mal d'algú': «bé l'han *queixalat* prou; no li han deixat os sencer» (ex. recollit per *DAG.*)]. *Queixalada* 'mossegada', 'tros petit que se separa d'alguna cosa amb les dents', 'bocí de pa, o porció curta de menjar, que es pren fora d'àpat' [*caix*-, Belv. 1803; Lab. 1839; *tirar una queixalada*, en text val. del S. XVIII, *DAG.*; «cada hu tragué lo dinar del sarró i la botella. Quina gana! Quinas *caixaladas*!» (Bosch de la T., *DBal.*); «--- vaig dir entre *queixalada* i *queixalada* ---» (JRuyra, *Pinya de rosa* II, 32); «M'han demanat --- ahont los courien una *caixalada*» (Vidal i Val., *DBal.*); *menjar-se amb quatre queixalades* 'menjar en poca estona, ràpidament' (Belv. 1803); *guanyar-se les queixalades* 'guanyar-se la vida' (Noller, *DBal.*); *queixalades* 'rialla forta' (Men.); *queixalada* en el sentit de 'conjunt de queixals' és *bal*. (*AlcM*). *Queixalejar* 'donar mossegades' [*caixalejava* un *crossó*, en text del S. XVIII, *DAG.*; *caix*-, Belv. 1803, Lab. 1839]. *Queixalat* 'mossegat, rossegat' (segons *DAG.* a la Plana de Vic es diu de cosa que en ses vores té forma semblant a la que tindria si fos rosegada, cf. *esqueixalat*, infra). *Queixalenc*, adj. ant. «--- cc e dues perles orientals grosses e ccccxxxx perles *quexalencques* ---» (doc. S. xv), on designa perles petites (*AlcM*).

Queixaler, -a, adj., es diu especialment de l'ametllar mollar, fàcil de trencar: *ametlla queixalera*; *herba queixalera*, veg. supra *queixals de vella*. *Queixaler* ['arrencacixals', *caxaler*, 1492, Cauliach; 1575, OPou, *Th. Pu.*: «*caxaler*: edentarius» (p. 162); 'xerraire', Lab. 1839; usat segons *AlcM* en la frase «parles més que un *queixaler*», al Maestr. (d'on era Labèrnia) i a Mall.]. *Queixalera* 'part de la barra on hi ha els queixals' (*DFA.*): «Hi ha cans de bou que tenen les dents girades a la *caxalera*» (Glossa mall., *DAG.*); fou usat per Amanci Martínez, *L'oncle Canyís*, gloss., p. 155; a Eiv. 'dentadura' i a Crevillent (Camp d'Elx) 'muntant de porta' (*AlcM*).

Enqueixalar 'enllaçar i travar les pedres d'una paret amb les d'una altra, endentant les pedres dins els queixals' (Mall.), *enqueixalat* 'paret feta de mitjans enqueixalats' (Mall.); *enqueixalinar* 'ficar un os, espina o al-

tre cos estrany entre dos queixals' (Eiv.): *AlcM*.

Esqueixalar 'llevar els queixals (a un animal)' (Mallorca). *Esqueixalat*, -ada, 'sense queixals, mancat de queixals' [Belv. 1803; JRuyra «L'avi Sàssola, un antic boseller, ---, ample de cara, cellacanut, de nas carnós --- i boca *esqueixalada* i afable» (*Pinya de rosa*, O. C., 145a)], 'que té la línia semblant a la mandíbula esqueixalada', 'escantellat' [Noller «per tota il·luminació tenian un llum de petroli ab lo vidre fumat y *escaixalat*» (*Notes de color*, *DBal.*)], «La volta del cel apar que s'aixeca de l'altra vessant l'*escaixalada* serra» (*Vilanu*, *DBal.*); P. Briz «--- un castell alsava sos negres murs y *escaixalades* torres» (*Cap de ferro*, *DAG.*); *esqueixalat* m. «per l'*esqueixalat* d'una collada veien un troç d'Empordà» (Pous i Pagès, *AlcM*)]. *Esqueixalament*, m.: «L'avi Mundet era un vell canut ---. A causa de l'*esqueixalament*, la barra de baix, massa asseguda, li aproximava la barba prominent al nas ganxut» (JRuyra, *Pinya de Rosa*, O. C., p. 274a).

Recaix 'raconada, barranquet conreat on no baixa aigua més que en cas de rierada' (registrat per JCorom. a Bellpuig, Urgell); mot molt difós a la Península Ibèrica: cast. ant. *requexo*, ast. 'racó, amagatall', gall. *ri-queiso* 'racó de la cabana per a guardar llenya o animals', i com a nom de lloc *Requexo* o *Requexuelo* (freqüent des del S. xi, MzPi., *Orig.*, 94) i potser relacionat també amb els noms valencians: *el Molí del Regaixet* en el límit entre els dos municipis de Moixent i Font de la Figuera i que es troba en una vall estreta entre muntanyes, i *el Regaixet* un altre barranc no molt lluny. Atès que en català ha existit la variant *caix* < CAPSUM, és ben possible que tinguessin raó Spitzer (*ARom.* xv, 596) i M-L., *REW* (s. v. CAPSEUM) que relacionen aquests noms amb CAPSEUM; però veg. a més l'explicació que se'n dona en el *DECH* v, 711a 11ss., i n. 6, relacionant-lo amb el cast. ant. *requexar* «apremiar, poner en apreturas».

¹ Usual també en gal·lec: Sarmiento (mj. S. XVIII) dona *queixo* «mentón», *Cat. V. G.*, 110, i en Castella trobem: «nacéra-lle no *queixo* un solo pelo», 209.19. El mot degué existir en castellà primitiu també, puix que *quijada* i el seu sinònim *quijar* en són derivats (*DECH* IV, 725a55); el mot sembla haver-se donat també en aragonès antic, car notem que *caxo* «mejilla» i *boticayx* «bofetada» apareixen en el glossari de Blancas (S. XVIII) sobre els mots aragonesos antics (Borao, p. 85). — ² Veg. també Rohlf's, *Le Gascon*, § 459: el resultat de CAPSU en gascó oriental també va ser amb *e*, *quèch* o *quèich* «joue» (ib., § 362). — ³ De fet, *AlcM* consigna a *queix* només les accepcions de 'la comissura dels llavis', localitzant-lo a l'Emp. i Mall., i 'barramenta, dentadura'. L'ús de *queix* a l'Empordà com a 'comissura de llavis' no ens consta, però pot existir ben possiblement a Mallorca; en tot cas, en el passatge de JRuyra citat allí no es tracta de 'comissura' com ho explicarem després; d'altra banda, notem que Mn. AMAlcover en el seu vocabulari del bestiar cabrum donava *queixera* 'els dos extrems o ànguls del forat de la boca' (*B DLC* IX, 188). — ⁴ Escrig (1851),